

*Старчик Андрій
Університет економіки і права "КРОК",
аспірант 1 року навчання
кафедри теорії та історії держави і права*

Правові та інституційні механізми протидії космічному тероризму в системі національної безпеки України

В 21 столітті космос перестає бути винятково сферою наукових досліджень та мирного використання. Зростаюча кількість об'єктів на орбіті, комерціалізація супутникових технологій і милітаризація космосу створюють нові вектори загроз у глобальному безпековому середовищі. Одним із таких векторів стає космічний тероризм – явище, яке охоплює кібератаки на супутники, блокування сигналів навігації, захоплення комерційних космічних об'єктів, а також загрози з боку держав і недержавних суб'єктів з використанням засобів ураження в орбітальному просторі.

Попри свою уявну фантастичність, прояви цього явища вже мають місце. Як зазначає Центр вивчення космічної злочинності, політики та управління, космічне піратство вже розпочалося – у формі спроб перехоплення управління супутниками, атак на наземні станції, а в перспективі – захоплення орбітальних об'єктів або їх використання з метою шантажу [1]. Зокрема, можливими сценаріями називають злами трансляцій глобальних подій або втручання у роботу супутників логістики.

Визнання реальності цієї загрози поступово знаходить своє відображення і в політичних реакціях. Так, Європейський Союз офіційно визнав, що дії Росії з глушіння супутникових сигналів, запусків протисупутникових ракет та здійснення кібератак на космічну інфраструктуру мають риси гібридної війни, що створює безпосередні ризики для космічної безпеки [2]. Ці загрози стосуються не лише орбітальних об'єктів, але й наземної інфраструктури, виробничих потужностей та комерційної галузі.

Подібні оцінки поділяються й експертним середовищем, яке прямо попереджає про розширення терористичних практик на орбітальний простір. Зокрема, у публікації 24 каналу вказується на вже наявні випадки зламів супутників, потенційні сценарії шантажу через перехоплення сигналів, а також загрозу захоплення комерційних космічних станцій, на які наразі немає готових засобів реагування [3].

Такі дії, спрямовані на порушення функціонування космічної інфраструктури із застосуванням кіберзасобів, навмисного втручання або знищення супутникових систем, можуть розглядатися як прояви космічного тероризму – окремого феномену, що виходить за межі традиційного поняття "космічної безпеки" та потребує специфічного правового осмислення.

Водночас, унікальний досвід України у війні з агресором, здатним перетворити на зброю все – включно з космічним простором, підсилює потребу перегляду правових і інституційних засад протидії космічним загрозам.

Попри наявність вказаних прикладів, в Україні досі не існує чіткого правового визначення космічного тероризму, ані спеціалізованої системи протидії йому. У світовому контексті це загалом відповідає загальній тенденції, проте для держави, що перебуває в стані війни, відсутність системного підходу є ризиком не потенційним, а реальним.

Нормативно-правова база космічної діяльності України була сформована навколо Закону України «Про космічну діяльність» 1996 року та низки підзаконних актів, серед яких Указ Президента України від 29 лютого 1992 року № 117 «Про створення Національного космічного агентства України». Ці документи, хоч і заклали правовий фундамент у цій галузі, однак залишалися застарілими, фрагментарними та термінологічно неузгодженими [4]. Водночас, законодавство не мало положень, що безпосередньо стосуються забезпечення національної безпеки в космічному просторі, захисту супутникової інфраструктури чи реагування на зовнішні загрози.

II Міжнародна науково-практична конференція

Фрагментарно та в загальних рисах окреслювалися виклики забезпечення безпеки у космічному просторі в Стратегії космічної діяльності України на період до 2022 року, затвердженій Державним космічним агентством України, а також у Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, затвердженій Указом Президента України у 2021 році [5] [6].

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році засвідчило критичну роль космічної інфраструктури для оборони, тоді як законодавство залишалось інерційним. Лише у 2023 році розпочалася підготовка проекту Стратегії розвитку космічної діяльності України до 2033 року, що передбачає, серед іншого, посилення сектору безпеки та оборони із залученням космічних технологій.

Також у 2023 році Кабінет Міністрів України затвердив план дій щодо інтеграції України до Європейського космічного агентства [7], що може відкрити шлях до імплементації європейських безпекових стандартів у цій сфері. Утім, і цей документ має здебільшого декларативний характер та потребує конкретизації у формі окремих правотворчих ініціатив.

Інституційне забезпечення національної безпеки у сфері космічної діяльності в Україні залишається розпорошеним. Загальну компетенцію щодо реагування на загрози терористичного характеру, включно з тими, що можуть реалізовуватись через космічну інфраструктуру, мають Служба безпеки України, Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, а також Міністерство внутрішніх справ України та Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Водночас, діяльність цих органів не є спеціалізованою у сфері космічних загроз, а їхні функції не охоплюють повноцінного реагування на виклики в орбітальному просторі, що лише посилює загальну інституційну розмитість у цій сфері.

Єдиною формально уповноваженою інституцією у сфері космічної діяльності залишається Державне космічне агентство України, однак його компетенція не охоплює питань протидії терористичним загрозам з космосу [8].

Таким чином, навіть після 2022 року законодавча база України щодо космічної безпеки та, зокрема, протидії космічному тероризму залишається фрагментарною. Вона не містить чіткого визначення поняття «космічного тероризму» та не встановлює скоординованої компетенції між суб'єктами безпекового сектору щодо реакції на загрози з орбіти. Потреба в оновленні правового регулювання – очевидна і є першим кроком до формування дієвої моделі національного реагування на виклики космічного характеру.

На противагу фрагментарному національному регулюванню, НАТО з 2019 року офіційно визнало космос як окреме операційне середовище, прирівняне до суші, моря, повітря і кіберпростору. В межах нового бачення було ухвалено Space Policy – політичний документ, що охоплює як оборонні та стримувальні завдання Альянсу, так і правові орієнтири для забезпечення відповідальної поведінки держав у космічному просторі. З огляду на посилення загроз для супутникової інфраструктури, зокрема з боку кібератак і протисупутникової зброї, Альянс послідовно розвиває правову та інституційну основу колективного реагування на виклики у космосі [9].

У цьому контексті постає нагальна потреба не лише в адаптації міжнародного досвіду, але й у формуванні власної моделі реагування на загрози у космічному просторі. Україна, яка вже має унікальний досвід ведення війни в умовах гібридних та високотехнологічних загроз, здатна стати одним з лідерів у розробці сучасних механізмів протидії космічному тероризму. Це вимагає міжвідомчої координації, переосмислення понятійного апарату, а також створення нормативної бази, що дозволить не лише захищатися, а й активно діяти в умовах сьогоденних та майбутніх загроз. Яким саме має бути цей підхід – питання, що потребує широкої експертної дискусії, до якої варто долучитися вже зараз.

Список використаних джерел:

1. David L. Space pirates already have their sights set on the 'high seas' of Earth orbit. Can we stop them? // Space.com. 25.03.2025. URL: <https://www.space.com/space-exploration/space-pirates->

- already-have-their-sights-set-on-the-high-seas-of-earth-orbit-can-we-stop-them (дата звернення: 05.04.2025).
2. Моретті Д. ЄС готується до нових загроз від Росії, цього разу з космосу // KyivPost. 30.01.2025. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/46277> (дата звернення: 05.04.2025).
 3. Шевченко Л. Перші атаки почалися: як космічні пірати вже загрожують світу та до чого тут Росія і Китай // 24 Канал. URL: https://24tv.ua/kosmichni-pirati-yaki-novi-zagrozi-orbiti-zemli-kosmosi_n2791715 (дата звернення: 06.04.2025р).
 4. Шемшученко Ю.С., Семеняка В.В. Сучасний стан та необхідність реформування космічного законодавства України // Часопис Київського університету права. – 2019. – № 2. – С. 9–16.
 6. Стратегія космічної діяльності України на період до 2022 року. Наказ Державного космічного агентства України від 21.05.2025р., №100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0100814-15#top> (дата звернення: 06.04.2025р).
 5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України». Указ Президента України №372/2021 від 20.08.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2021#top> (дата звернення: 06.04.2025р).
 7. Про затвердження плану дій щодо інтеграції України до Європейського космічного агентства. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2023 р. № 796-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.04.2025р).
 8. Зубко Г.Ю. Безпека космічної інфраструктури як напрям державної інфраструктурної політики України // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 4. С. 144 – 148.
 9. Eagleson D. Protecting our critical satellite infrastructure: the importance of space-based infrastructure to humanity and its status within NATO // NATO Review. – 2023. – 24 жовт. – Режим доступу: URL: https://www.nato.int/docu/review/articles/2023/10/24/protecting-our-critical-satellite-infrastructure-the-importance-of-space-based-infrastructure-to-humanity-and-its-status-within-nato/index.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 07.04.2025).

*Стефанов Олександр
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
студент 1 курсу ОС “Бакалавр”*

Міжнародні права людини під час збройних конфліктів

Тема взаємодії Міжнародного гуманітарного права та прав людини в умовах збройних конфліктів є надзвичайно важливою і актуальною в контексті сучасних викликів, які постають перед міжнародним правом, зокрема через агресію Росії проти України. Міжнародні правові акти, такі як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Додатковий протокол II до Женевських конвенцій 1977 року, і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, є важливими інструментами для регулювання прав людини під час збройних конфліктів. Вони визначають права, які мають бути захищені навіть в умовах війни.

Однак, між Міжнародним гуманітарним правом (далі - МГП) і правами людини існують певні відмінності. МГП спрямоване на обмеження наслідків війни для захисту жертв, зокрема цивільного населення, військовополонених і поранених осіб, тоді як права людини більше орієнтовані на захист індивідів від порушень з боку держав або органів влади в мирний час, хоча й у контексті війни вони також залишаються важливими. В умовах війни обидва ці комплекси права повинні працювати разом, забезпечуючи цілісну систему захисту. Міжнародне право закликає до збереження прав людини навіть під час збройного конфлікту, хоча деякі зобов'язання можуть бути тимчасово обмежені [1]. Як зазначено в статті 4